

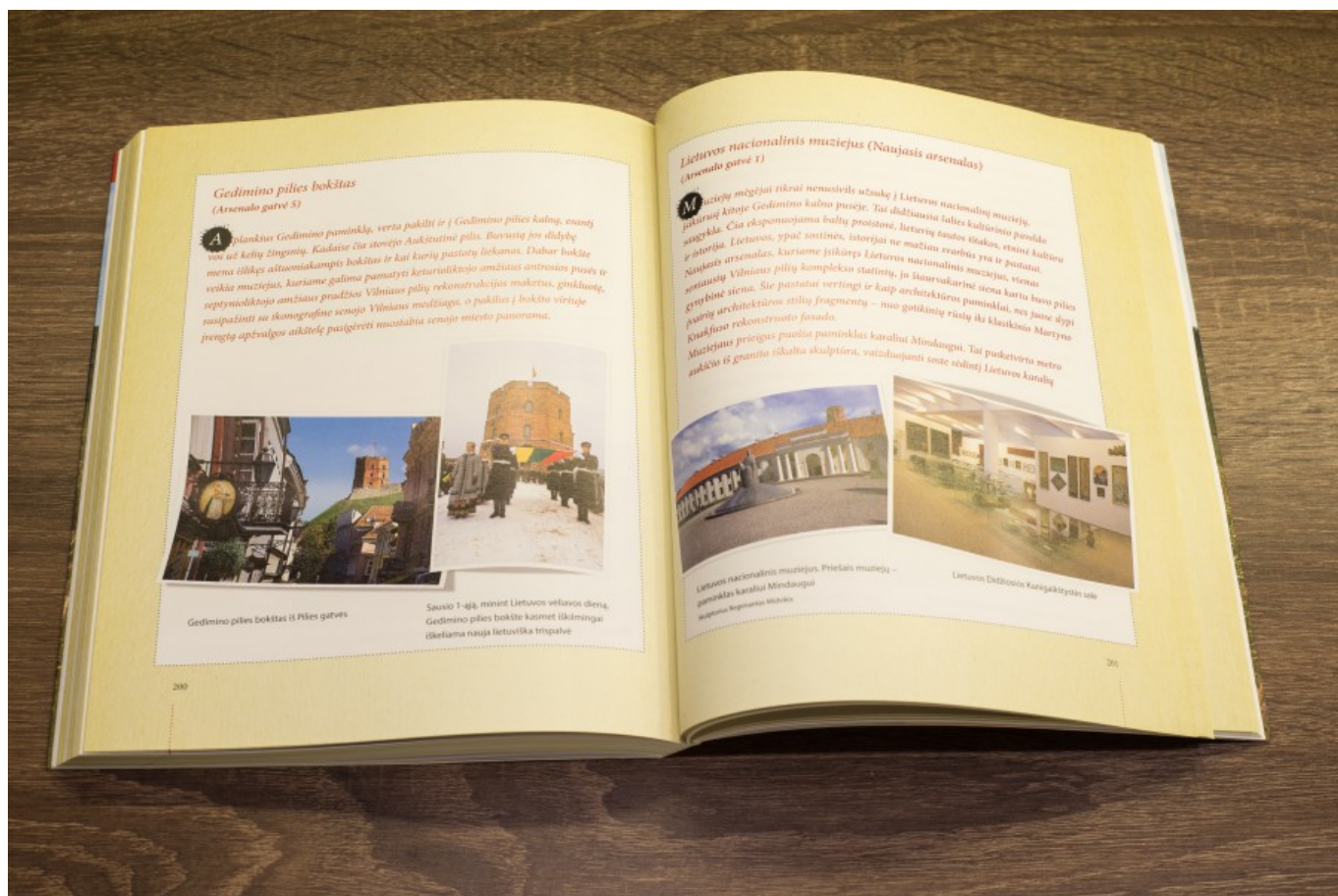

INTYMUS LAIŠKAS EMIGRAVUSIEMS LIETUVIUKAMS

Rašytojas Liudvikas Jakimavičius parašė knyga apie Lietuvą emigrantų vaikams „Vytuko Lietuva“. „Į šią savo knygą žiūriu kaip į intymų ir asmenišką laišką savo dukterėčioms, sūnėnams, draugų ir pažįstamų vaikams ir pažįstamiems. O juk visi pasaulyje yra pažįstami, kaip rašė Antoine’as de Saint-Exupery“, – sakė rašytojas.

Liudvikai, esame pažįstami nuo neatmenamų laikų, kai abu dirbome tada vienintelėje Lietuvos televizijoje. Todėl apie savo knygą lietuviukams emigrantams pasakok pats - nesulauksi nė vieno klausimo.

Kokia laimė, kad nesi jauna žurnalistė. Gerai žinau interviu žanro standartus ir beveik atmintinai visus klausimus, kuriuos, pasirodžius knygai, jos kartais net nepavartęs, klausia jaunas žurnalistas. Sigitas Geda kartą yra mane mokes. Sako: „Tu niekad nesistenk atsakinėti žurnalistui į banalybes, kurių tavęs klausia. Kalbėk apie tai, ką galvoji, kas pačiam atrodo svarbu, nes to tikrai tavęs nepaklaus. Ir kuo labiau tolsi už klausimo skliaustų, tuo prasmingesnis ir įdomesnis bus tavo kalbėjimas ir tau pačiam, ir kitam.“

Ei, piktnaudžiauji kantrybe: kodėl parašei šią knygą?

Būna tokių laimingų akimirų (tiesa, vis rečiau), kai paskambina koks nors rimtas žmogus, pasiūlo susitikti ir išdėsto kokią vertą dėmesio ir užsiėmimo idėją. Panaši buvo ir „Vytuko Lietuvos“ priešistorė.

Spėju, kad idėja parašyti kokią nors knygą išėivių vaikams apie Lietuvą kilo kokiai nors grupei klerkų, kurie sėkmingai „skalbė“ biudžeto pinigus tuščiavidurėms ir bergždžioms „išėivijos sugrįžimo“ programoms. Greičiausiai buvo likę neišnaudotų programos pinigų, o biudžetiniai metai skandalingai artėjo į pabaigą. Tuomet kasmet parašydavau po vieną kitą knygelę vaikams, matyt, todėl ir patekau jų akiratin. Tas rimtas žmogus, kuris į mane kreipėsi, buvo iš Mokslo ir enciklopedijų leidyklos. Sako, – gal gali parašyti knygą išėivių vaikams, kurioje būtų „prikimšta“ enciklopedinių žinių apie Lietuvą.

Iškart sumojau, kad užduotis ne iš lengvųjų, ir labai rimtai ėmiau svarstyti, ar verta rizikuoti. Abejojau visų pirma todėl, kad mano rašymai vaikams yra grynų gryniausios fikcijos ir fantazmai. Aš labai nepreciziškai ir nepagarbiai elgiuosi su istoriniais faktais, mėgstu juos iškraipyti, jei tos barbarystės reikalauja mano kūrinėlio logika, dramaturgija ir susikurti personažai. O čia prašo enciklopedijų

leidykla – labai nepaišdykausi ir falsifikatų neprakiši. Įmanoma formaliai sunarstyti tokį pasakojimą apie Lietuvą, transkribuoti kalbą ir intonaciją kokiai nors vaikų amžiaus grupei, bet pamėginau įsivaizduoti savo sūnėnus, dukterėčias, draugų vaikus, ar tie tokią knygą labai susidomėję imtų skaityti. Greičiausiai – ne. O ką jau kalbėti apie išėivių vaikus, kuriuos sudominti lietuviška tematika reikalingas koks nors nestandartinis literatūrinis triukas.

Ir ką sumanei?

Privalėjau sugalvoti įdomų intriguojantį pasakojimą (apysakaite) ir į ją organiškai inkrustuoti enciklopedinių žinių apie Lietuvos istoriją, etnografiją, gamtą, kultūrą, praeitį ir dabartį. Gal ne kiekvienam vaikui tie dalykai bus įdomūs, bet ieškodamas novelės tęsinio ir versdamas knygą, jis už kokios nors detalės vis viena užklius, užsikabins. Kitaip tariant, pateks į gudriai paspėstus jam spąstukus. Taip pat jo tėtis ar mama, kuris neretai apie Lietuvą žino ne ką daugiau nei jo sūnus Vytukas.

Sumodeliavau tokią emigrantų šeimynėlę hipotetinėje Europos valstybėje ir sukūriau nestandartinę pradžios situaciją, kuri motyvuoja Vytuką imti domėtis kraštu, iš kurio jis yra atvažiavęs ir apie kurį nieko nežino. Nežinau, ar toks

personažas tikrovėje egzistuoja, taigi ir uždavinys buvo tokį kuo įtaigiau sukurti, kad egzistuotų. Ir nieko geresnio man vaizduotė nepasiūlė, kaip iš savo paties vaikystės prisiminimų susigrąžinti dramatišką ir gražią pirmosios mokyklinės meilės istoriją. Visi ją esame išgyvenę, lieję gailias ašaras ir kentėję nė kiek ne mažiau, nei įsimylėję būsimas savo žmonas. Tos istorijos yra, nors ir kiekviena žaviai skirtinga, bet savo esme – viena ir ta pati pirmoji vaikiška meilė.

Beje, man buvo labai smalsu: kaip reaguos jo pirmoji vaikiška meilė į Vytuko tėvynę, kurios net vardo išstarti nemoka?

Smalsi Vytuko klasiokė Monika, kuri berniukui irgi nėra abejinga, užberia Vytuką klausimais: kas jis, iš kokios šalies, ką reiškia jo keistas vardas? Dabar Vytukui gyvenimo ar mirties klausimu tampa kuo daugiau sužinoti apie savo kraštą, kad jų susigalvotas žaidimas tęstųsi, kad užsimezgusi jautri draugystė nenutrūktų.

Taip į siužetą kaip Vytuko pagalbininkai įtraukiami ir tėvai – Žygimantas ir Eglė Šarkos, kurie irgi įsijaučia į intriguojantį sūnaus pasiūlytą žaidimą, ir patiems visai netikėtai ima vertis tikrovė, kuriai gyvendami Lietuvoje neteikė ypatingos reikšmės. Žodžiu, ir jie, kaip ir sūnus, atranda Lietuvą. Lygia greta ritasi dvi istorijos – Vytuko ir Monikos daugiau negu draugystė ir besiplečiantis pasakojimas apie Lietuvą. Siužeto pabaigoje abu pasakojimai sueina į vieną – atostogas Lietuvoje.

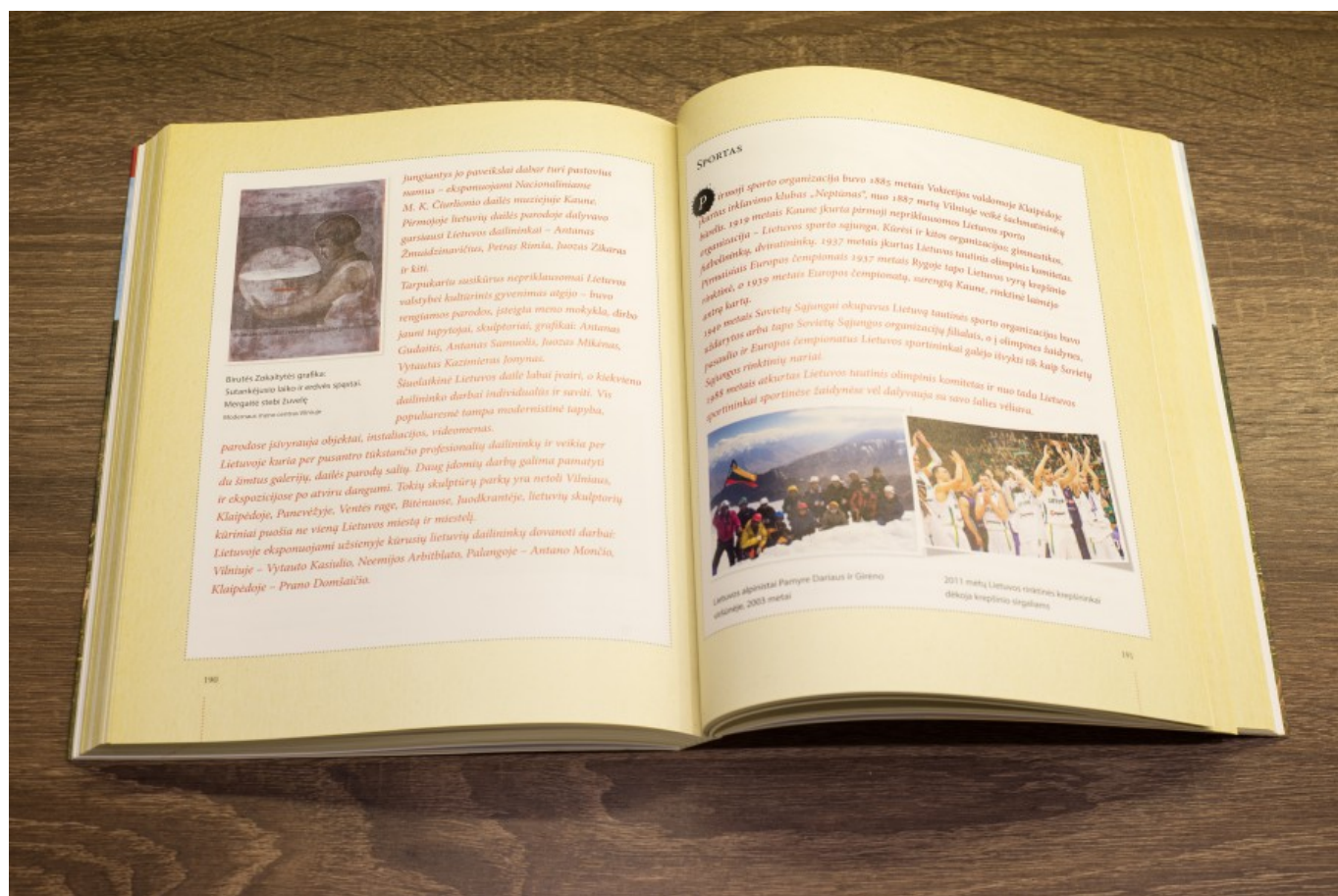
Kaip reikėtų tą knygą platinti, kad ji atsidurtų tikslinėje auditorijoje?

Dabar vartydamas knygą mėginu įsivaizduoti nežinomus jos kelius. Ar susiras knygą Vytukus ir Šarkas Dubline, Korke, Londone, Berlyne, Almerijoje, Čikagoj ir visur kitur, kur gyvena lietuviai. Visą ketvirtį amžiaus buvo daromos nedovanotinos klaidos, kai motininėje Lietuvoje į naują emigraciją buvo žiūrima tik kaip į demografinį – statistinį – ekonominį procesą, neretai susiaurinant ir svarstant jį kaip pilietybės problematiką ar darbo jėgos netektį.

Viešojoje erdvėje buvo nesibodima ištisai generacijai klijuoti etiketes, smerkti ir kaltinti kartą patriotizmo stoka, sumaterialėjimu, gardesnio kashio ar „auksinių grabo rankenų“ paieškomis. Nesuvokiant procesų esmės, taip buvo daroma meškos paslauga, juodas savų atstūmimo ir nupilietinimo darbas. Literatūroje toks nuasmenintas abstraktus santykis su personažu yra ne kas kita, kaip pati tikriausia grafomanija. O kas sakė, kad mūsų politikoje grafomanijos mažiau nei literatūroje? Priešingai – jos ten kur kas daugiau, nes politikais dedasi savamoksliai ir apsimetėliai.

Kiekvienas žmogus – suaugęs ir vaikas – atsidūręs emigracijoje, yra ne statistinis vienetas, o labai konkretus asmuo, personažas, neišvengiamai išgyvenantis

egzistencinę tapatybės dramą. Ir išgyvenantis, ko gera, aštriau ir skaudžiau nei čia prie Darbo biržos stoviniuojantis bendrapilietis išgyvena neteisybę ir neviltį. Išėivijos susigrąžinimas (metafizine, o ne geografinė prasme) įmanomas tik kalbant su žmogumi akis į akį, o ne imituojant rūpestį ir dialogą su didelėmis socialinėmis išėivijų grupėmis. Tie žmonės falšą ir suvaidintą rūpestį atpažįsta geriau, nei mes galime įsivaizduoti.

Tai ir į šią savo knygą aš žiūriu kaip į intymų ir asmenišką laišką savo dukterėčioms, sūnėnams, draugų ir pažįstamų vaikams ir pažįstamiems. O juk visi pasaulyje yra pažįstami, kaip rašė Antoine'as de Saint-Exupery.

Daugybė mano konsultantų surašyti knygos metrikoje. Be jų pagalbos knyga tikrai nebūtų išėjusi. Knygą iliustravo Rimvydas Kepežinskas, dailininkė Agnė Beinaravičiūtė.

Kalbino Audronė Urbonaitė

lrytas.lt